

SUMMARY

D. Alimasova. Preparation of future managers to professionally in modern conditions.

The article deals with the development of training future managers of hotel, tourism and resort companies to professional work in modern conditions, were set its purpose, content and objectives.

Key words: professional activity, future manager of hotel, tourism and resort companies, training managers.

УДК 377.071.(043.3)

Л. М. Сергєєва

Університет менеджменту освіти НАПН України

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

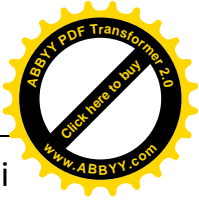
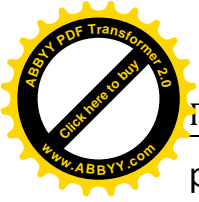
У статті розкрито сутність процесу бенчмаркінгу як інструменту управління розвитком ПТНЗ в умовах регіонального ринку праці, подано структурні процедури його проведення та наслідки покращання менеджменту, підвищення ефективності діяльності навчального закладу на ринку освітніх послуг.

Ключові слова: бенчмаркінг, конкурентоспроможність, успішна діяльність, якість, освітні послуги, педагогічний колектив.

Постановка проблеми. Процеси глобалізації у сфері економічних і соціальних відносин потребують нових підходів до формування змісту, методів і засобів навчання фахівців усіх сфер господарства. Трансформація професійно-технічної освіти (ПТО) України вимагає її реформування на основі сучасних і перспективних потреб розвитку суспільства. Відбувається пошук нових прогресивних форм реалізації ПТО, які пов'язані зі зміною стереотипів, з орієнтацією на існуючі соціально-економічні реалії ринку праці, сучасні світові тенденції з урахуванням особливостей національного розвитку. Посилення конкуренції зумовлює появу інновацій у виробничих процесах різних економічних галузей, що вимагає іншої підготовки робочої сили для ринку праці.

Ринок освітніх послуг у профтеосвіті є системою економічних відносин щодо купівлі-продажу важливих і самобутніх економічних благ, споживчих вартостей, що створюються інженерно-педагогічними працівниками. На їх виробництво витрачаються інтелектуальні зусилля педагогів ПТНЗ і матеріальні ресурси, які продукуються іншими галузями.

Аналіз актуальних досліджень. Проблемам ефективності управління закладами освіти, у тому числі професійно-технічними, присвятили дослідження вітчизняні науковці: Є. Березняк, В. Бондарь, Л. Ващенко, Л. Даниленко, Т. Десятов, Г. Дмитренко, Г. Єльнікова, Л. Карамушка, В. Луговий, В. Маслов, В. Мельниченко, Н. Ничкало, В. Олійник, В. Пекельна та інші. Відомі праці Ю. Вилгіна, А. Карякіна Д. Маслова, щодо

розвитку бенчмаркінгу у сфері вищої освіти. І хоча теоретичним і практичним питанням з використання бенчмаркінгу присвячено значну кількість праць учених-економістів (О. Віханський, А. Войчак, І. Герчікова, А. Мазаракі, З. Шершньова та ін.), аналіз свідчить про недостатню розробленість цієї проблеми у вітчизняній науково-педагогічній науці.

Основою дослідження стали положення теорії людського капіталу, теорії управління, концепції неперервної професійної освіти. Розвиток ринкової економіки, тенденції децентралізації управлінських процесів спричиняють зміни соціально-економічних умов функціонування ПТНЗ, що спонукає до оновлення концептуальних засад їх діяльності.

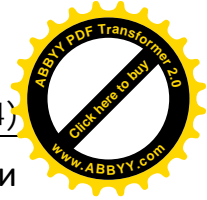
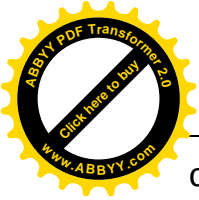
Мета статті – схарактеризувати зміст і напрями застосування бенчмаркінгу як дієвого інструменту управління розвитком ПТНЗ в умовах регіонального ринку праці.

Виклад основного матеріалу. Проблеми реформування професійної освіти, досягнення оптимального балансу на регіональному ринку праці мають розв'язуватися паралельно, узгоджено, акценти потрібно робити на підготовку кадрів відповідно до вимог роботодавців та регіональних потреб. Саме залучення представників конкретних галузей і підприємств до розробки навчальних програм для цього процесу є основною стратегічною умовою реформування діяльності ПТНЗ.

На нашу думку, лише на рівні навчального закладу, де забезпечується ґрунтовна мотивація педагогів до роботи з оновленим змістом підготовки фахівців за вимогами роботодавців, мають розв'язуватися проблеми організації та застосування різних форм підвищення кваліфікації педагогів ПТНЗ.

Ринок послуг професійної освіти (РППО) не лише сприяє розвитку діяльності ПТНЗ, а й стимулює попит на кваліфіковану робочу силу, нові технології, створює можливості та перспективи для підвищення конкурентоспроможності ПТНЗ і профтехосвіти у цілому, що забезпечує конкурентоспроможність національної економіки.

Характерними особливостями РППО є невідчутність послуг освіти, тобто неможливість їх демонстрації до моменту здійснення, що утруднює процес вибору постачальника послуг. Ця якість освітніх послуг означає, що їх неможливо продемонструвати, бачити, спробувати, зберігати або вивчати до моменту отримання. Споживачі цих послуг роблять попередні висновки про них, беручи до уваги здебільшого матеріально-технічну базу ПТНЗ, освітньо-професійні програми, забезпечення місцем роботи випускників, рівень педагогічного персоналу. Тому ПТНЗ необхідно спрямовувати зусилля на забезпечення довіри з боку потенційних

споживачів (учнів, батьків та ін.), використовуючи передусім системи маркетингових комунікацій [7, 41].

Невіддільність освітніх послуг від ПТНЗ є другою характерною особливістю ринку освітніх послуг. Під час їх надання завжди присутні «продавець» (викладач чи майстер виробничого навчання) і «покупець» (учень), якість взаємодії між якими залежить від багатьох суб'єктивних та об'єктивних чинників. Ринок освіти пропонує свої послуги як нематеріальні. Взаємопов'язаність виробництва і споживання нематеріальних послуг освіти є найхарактернішою особливістю, яка відрізняє їх від інших видів комерційної діяльності.

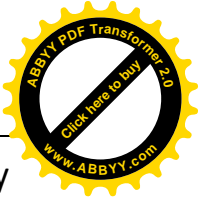
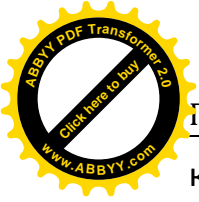
Одним з найбільш дієвих інструментів, що дозволяє якісно оптимізувати управління розвитком ПТНЗ в умовах регіонального ринку праці, є еталонне – бенчмаркінг (з англ. Benchmarking) – установлення контрольної точки, тобто визначення параметрів певного рівня системи як еталона.

Бенчмаркінг – це мистецтво виявлення того, що інші роблять краще нас, вивчення, удосконалення і застосування їх методів роботи. На думку О. Ціпана, бенчмаркінг становить систематичну діяльність, спрямовану на пошук, оцінку і навчання на кращих прикладах, незалежно від їх розміру, сфери бізнесу і географічного положення, що приведуть організацію до досконалішої форми [8, 9].

Р. Венетуччі (R. Venetucci) розглядає бенчмаркінг як спосіб оцінки стратегій і цілей роботи порівняно з першокласними підприємствами, щоб гарантувати довгострокове положення на ринку [2, 4]. В. Кроковські (W. Krokowski) вважає, що бенчмаркінг служить для забезпечення конкурентоспроможності та створення передумов для перевірки продуктивності фірми в умовах інтернаціоналізації процесу закупівлі сировини і матеріалів. При цьому йдеться про порівняння результатів [4, 15].

Бенчмаркінг використовується як важіль, здатний зламати закоренілу структуру організації, стиль ведення справ, орієнтуючись на кращі результати інших організацій. Саме бенчмаркінговий підхід дає організації можливість запозичити кращий досвід інших компаній, уникаючи «винаходу колеса». Культура підприємницької діяльності в організації набуває орієнтури на такі цінності, як здатність працівників до навчання, підвищення власного потенціалу, що, у свою чергу, слугує поштовхом до розвитку організації.

Пріоритетом розвитку ПТО є впровадження нових технологій, зокрема інформаційно-комунікаційних, що забезпечують удосконалення навчально-виховного процесу, розвиток професійних і життєвих

компетенцій особистості, доступність інформаційних ресурсів; підготовку особистості до життєдіяльності в інформаційному суспільстві.

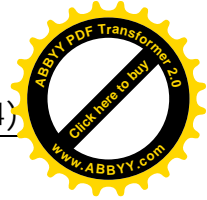
Головний стратегічний напрям розвитку системи ПТО знаходиться у площині розв'язання проблем розвитку особистості учня та педагога, технологізації цього процесу, постійного його вдосконалення.

З огляду на це сьогодні в Україні, як і у всьому світі, на перший план виходить питання якості освітніх послуг і, як наслідок, ПТНЗ стають зацікавлені в тому, щоб зробити свої послуги максимально привабливими для замовника, тобто роботодавця, громади, суспільства. Модернізація управління освітою передбачає запровадження державно-громадської управлінської моделі, децентралізацію, автономізацію навчальних закладів, демонополізацію і конкуренцію освітніх послуг, орієнтацію на творчо орієнтовний розвиток освіти, науковий, аналітичний і прогностичний супровід управлінських рішень, моніторинг освітніх потреб, пропозицій у навчанні, якості освіти, незалежне оцінювання навчальних досягнень, справедливу доступність освіти протягом життя [1, 44].

На часі розроблення відповідного інструментарію процедури інформаційного моніторингу, автоматизованого інформаційно-аналітичного програмного забезпечення, науково-методичного супроводу, підвищення кваліфікації керівників і методистів РІАЦ ПТО та ВІАЦ ПТО.

Згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 55 від 02.02.2009 р., ухвалено рішення здійснити моніторинг, використовуючи розроблені індикатори ефективної діяльності ПТНЗ [5]. Індикатори – це не прості статистичні дані, а спеціально розроблена інформація для вивчення процесів, що відбуваються в галузі освіти. Індикатор дає змогу: оцінити «відстань» до поставленої мети; виявити проблемні або критичні «місця»; відповідати на питання, що постають перед освітянами в навчально-виховному і навчально-виробничому процесі; здійснити порівняння поточних даних з еталонними або аналогічними за попередні періоди.

Цей відповідний інструментарій, що дістав назву «Індикатори ефективної діяльності професійно-технічного навчального закладу», представлений сімома підгрупами індикаторів, які відіграють роль каталізатора у моніторингу й оцінюванні ефективності ПТО та є сучасним інструментом управління, оскільки дозволяють інформувати органи управління про стан системи, здійснювати аналіз результативності ПТНЗ, проводити рейтингову оцінку регіональної мережі ПТО [6, 80]. Саме за допомогою бенчмаркінгу ПТНЗ можуть здійснити зовнішню оцінку діяльності організації. Використовуючись як інструмент стратегічного планування та прогнозування, в якому завдання визначаються не від досягнутого, а на підставі аналізу показників конкурентів, бенчмаркінг визначається як:

- інструмент діагностики (засіб визначення якості);
- інструмент для самовдосконалення (інструмент менеджменту якості);
- метод навчання для покращання діяльності організації; неперервний процес, за якого порівнюється та вимірюється робота схожих закладів, що їх внутрішнім діям дається зовнішня оцінка.

Як зазначає І. Гириловська, бенчмаркінг дозволяє дати відповідь на такі питання: Як ми працюємо порівняно з іншими? До чого ми маємо прагнути? Хто працює найкраще у визначених напрямках? Яким чином їм це вдається? Як ми можемо застосувати те, чим користуються інші? Як нам стати краще за кращих?

Використовуючи бенчмаркінг, ПТНЗ отримує:

- 1) можливість «побачити себе збоку» – об'єктивно проаналізувати свої слабкі та сильні сторони;
- 2) можливість ознайомлення з діяльністю ПТНЗ-лідерів, що дозволяє визначитися зі стратегічними орієнтирами;
- 3) можливість почерпнути нові ідеї як в організації навчального процесу, так і у сфері маркетингу освітніх послуг;
- 4) альтернативу традиційному стратегічному плануванню від досягнутого, відкриваючи можливість перейти до планування на основі аналізу показників конкурентів [3].

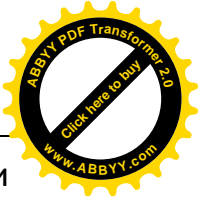
Предметом нашого дослідження було виявлення рівня обізнаності керівниками ПТНЗ з особливостями використати саме технології бенчмаркінгу, зокрема оцінки діяльності навчального закладу, визначення предмета еталонного порівняння, пошук еталона та вибір форми еталонного порівняння тощо.

В опитуванні взяли участь 93 особи – слухачі курсів підвищення кваліфікації керівних та педагогічних кадрів ПТНЗ в Інституті відкритої освіти ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України. Респондентам було поставлено два запитання:

- Чи знаєте Ви, що таке бенчмаркінг?
- Чи впроваджуєте ви бенчмаркінг у своєму ПТНЗ?

Результати опитування дали можливість зробити висновок про те, що у ПТНЗ не впроваджують методіку бенчмаркінгу, 82% слухачів не знайомі з цим поняттям узагалі.

До впровадження сучасних технологій управління розвитком навчального закладу (за бажанням керівництва) був залучений ДНЗ «Котовський професійний ліцей» Одеської області, який і став експериментальним майданчиком нашого дослідження.

Здійснений моніторинг якості надання освітніх послуг за напрямами навчальних досягнень випускників за професіями, аналіз протоколів державної кваліфікаційної атестації (ДКА) і державної атестаційної комісії (ДАК), рівнів мотивації учнів до навчання, задоволеність якістю освітніх послуг, якістю навчально-виробничого та виховного процесу у ПТНЗ довели, що показники навчальних досягнень учнів у 2009–2010 навчальному році знаходяться на рівні, як: «початковий» – 7,8%, «середній» – 66,2%, «достатній» – 16,6%, «високий» – 9,4%.

Аналіз протоколів ДКА і ДАК засвідчив, що за останні три роки жоден випускник не отримав підвищеного розряду з професії, за якою навчався.

Дослідження показників рівня мотивації учнів до навчання показало, що тільки 21,5% учнів вступили до ПТНЗ, тому що хочуть стати кваліфікованими робітниками з обраної професії; 43,6% учнів – заради стипендії і небажання навчатися у школі; 30,2% учнів – за порадою батьків чи знайомих; 4,7% учнів – тому що цей ПТНЗ розташований поблизу місця проживання.

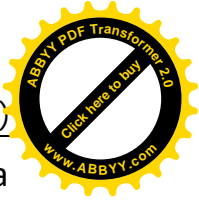
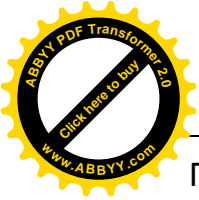
Анкетування учнів ліцею щодо задоволеності якістю освітніх послуг (доступність бібліотечного фонду, ІКТ, участь в обласних олімпіадах, гуртках, конкурсах професійної майстерності, художньої самодіяльності, спортивних змаганнях, спартакіадах тощо) показало, що не всі учні залучені до діяльності і беруть участь в їх роботі.

Слід зауважити, що використання індикаторів у моніторингових дослідженнях сприяє розумінню причинно-наслідкових зв'язків змін, які відбуваються в системі і роблять їх «прозорими». Індикатори ефективної діяльності ПТНЗ об'єднанні у такі групи:

- а) працевлаштування;
- б) зміст навчання і навчально-методичне забезпечення;
- в) ефективність навчання;
- д) педагогічні працівники;
- е) доступність професійно-технічної освіти;
- ж) матеріально-технічна база;
- з) фінансування.

Для кращого сприйняття і розуміння закономірностей явищ та процесів, які важко розпізнати у складних статистичних таблицях, широко застосовуються графічні способи зображення інформації, широкий масив офіційних статистичних даних, результати соціологічних досліджень регіонального ринку праці, дані зовнішнього оцінювання якості профтехосвіти з боку роботодавців і випускників ПТНЗ.

Для впровадження нової технології створено бенчмаркінгову групу, яка проаналізувала функціонування технології надання освітніх послуг

ПТНЗ, з'ясувала її критичні процеси чи «проблемні зони», визначила перелік необхідної інформації та способи її підготовки, дала оцінку ефективності технології надання освітніх послуг ПТНЗ, виділила і вивчила основні фактори, що впливали на результат якості освітніх послуг, а також спосіб кількісного виміру характеристик, визначила систему показників для проведення дослідження, індикатори досягнення поставлених цілей.

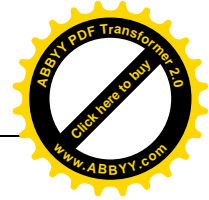
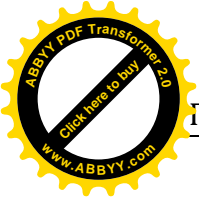
Крім ДНЗ «Котовський професійний ліцей», ДНЗ «Кодимське професійно-технічне аграрне училище», ДНЗ «Ананьївський професійний аграрний ліцей» визначено, що можливими партнерами для групи «бенчмарк» можуть бути ДНЗ «Лиманський професійний аграрний ліцей», ДНЗ «Цебриківський професійний ліцей», ДНЗ «Балтське професійно-технічне аграрне училище».

Завданням групи стало встановлення контактів з ПТНЗ, що є еталонними, тобто лідерами; збір інформації про них, формулювання критеріїв, за якими буде вироблятися оцінка й аналіз. Пошук таких навчальних закладів здійснюється через обласний НМЦ ПТО, газетні та журнальні публікації, сайти в мережі Інтернет тощо.

Інформація збирається різноманітними способами: анкетуванням учасників навчально-виховного процесу; вивченням документації, інформаційних баз даних, науково-методичного забезпечення навчально-виховного процесу, навчально-матеріальної бази ПТНЗ; факсимільним, телефонним чи безпосереднім усним опитуванням учасників навчально-виховного процесу; відвідуванням та спостереженням занять теоретичного і виробничого навчання з метою відстеження окремих технологічних процесів тощо. Отримана інформація аналізувалася, відбиралися найбільш придатні рішення, було зроблено висновки, як ліквідувати розрив між ПТНЗ та навчальним закладом-лідером.

Розроблення проекту впровадження потребує усвідомлення, що просте присвоєння чужих технологій викликає тільки проблеми, тому що ділова практика одного ПТНЗ не «переведена» на мову іншого. Якщо бажані результати свідомо не будуть досягнуті, то й інтерес до подальших еталонних досліджень у керівників ПТНЗ буде втрачено надовго. Отже, розробляючи бенчмаркінговий проект, слід урахувати особливості внутрішнього середовища, виявити сильні та слабкі сторони ПТНЗ, урахувати можливий вплив зовнішнього середовища на процес упровадження проекту.

Отже, в умовах глобальної конкуренції одним із найефективніших інструментів, що дає можливість підприємству постійно нарощувати продуктивність, покращувати якість своєї роботи, бути попереду конкурентів, є бенчмаркінг.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабінець С. І. Моніторингові дослідження – організація якісної освіти : наук.-метод. рек. / С. І. Бабінець, Л. М. Ващенко, Л. Ф. Клименко ; за наук. ред. Л. М. Ващенко. – К. : Вид.-полігр. центр «Тираж», 2005. – 80 с.
2. Венетуччі Р. Бенчмаркінг: перевірка реальністю стратегії і цілей роботи / Р. Венетуччі // Зарубіжні маркетингові дослідження, 2003. – № 9. – С. 11–14.
3. Гириловська І. В. Бенчмаркінг як нова складова в оцінюванні якості підготовки кваліфікованих робітників [Електронний ресурс] / І. В. Гириловська // Вісник Вінницького політехнічного інституту : матеріали X Міжнар. наук.-практ. конф [«Гуманізм і освіта»] (14–16 верес. 2010 р.). – Режим доступу до журн. : <http://conf.vntu.edu.ua/humed/2010/txt/Gyrylovska.php>.
4. Кроковські В. Порівняння з кращими у світі конкурентами. Бенчмаркінг в управлінні постачанням. / В. Кроковські // Зарубіжні маркетингові дослідження. – 2003. – № 7. – С. 14–16.
5. Наказ МОН України від 02.02.2009 р. № 55 «Про затвердження індикаторів ефективної діяльності та методичних рекомендацій щодо їх впровадження» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://proftekhosvita.org.ua/uk/resources/documents/supply/?tags=&checkbox_4_2_1=on&date_day=&date_month=&date_year=2009.
6. Сергеева Л. М. Шляхи забезпечення гнучкого реагування ПТНЗ на потреби ринку праці / Л. М. Сергеева, Г. Г. Русанов // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» : наук.-теорет. зб. – Переяслав-Хмельницький, 2009. – Вип. 17. – С. 39–41.
7. Сергеева Л. М. Управління індикаторно-інструментальним оцінюванням ефективності діяльності професійно-технічних навчальних закладів / Л. М. Сергеева // Педагогіка вищої та середньої школи : зб. наук. пр. – Кривий Ріг, 2010. – Випуск 30. – С. 78–85.
8. Ціпан О. Я. Основні аспекти і проблеми розвитку бенчмаркінгу в Україні / О. Я. Ціпан // Економіка, фінанси, право. – 2010. – № 5. – С. 9–11.

РЕЗЮМЕ

Л. Н. Сергеева. Современные технологии управления развитием профессионально-технического учебного заведения.

В статье раскрыта сущность процесса бенчмаркинга как инструмента управления развитием ПТУЗ в условиях регионального рынка труда, предложены структурные процедуры его проведения и результаты улучшения менеджмента, повышение эффективности деятельности учебного заведения на рынке образовательных услуг.

Ключевые слова: бенчмаркинг, конкурентоспособность, успешная деятельность, образовательные услуги, педагогический коллектив.

SUMMARY

L. Sergeyeva. Modern technologies of managing the development of vocational education and training institutions.

The article describes the essence of the process of benchmarking as a tool for managing the development of VET training institutions in the regional labor market setting; it provides information about the structural procedures for carrying out benchmarking, its positive influence on management results and increase in the educational institution's market efficiency as an educational service provider.

Key words: benchmarking, competitiveness, successful activity, quality, educational services, pedagogical staff.